

SZKOŁA MISTRZÓW TRADYCJI – VII EDYCJA

WPROWADZENIE DO PROGRAMU

fot. Ewa Sławińska-Dahlig

- **WSTĘP:**

W początkach XXI w. można w Polsce wciąż jeszcze spotkać osoby mające praktyczną wiedzę o muzyce tradycyjnej - „**Mistrzów Tradycji**”. Potrafią oni śpiewać pieśni obrzędowe, religijne, ballady i improwizować przyśpiewki tak jak robili to przez całe życie, umieją grać do tańca melodie nauczone ze słuchu w młodości i tańczyć „z figurami”. W ich muzyce, ruchu, opowieści, osobowości „zaklęte” jest osobiste doświadczenie i zarazem mądrość wielu poprzedzających nas pokoleń.

Ci ludzie (śpiewaczki, śpiewacy, skrzypkowie, harmoniści, dudziarze, bębniści, tancerze itd.) i ich muzyka to skarb, którego zazdrozczą nam inne kraje europejskie. Z każdym rokiem jest ich - najczęściej urodzonych jeszcze przed II wojną - coraz mniej i należy się śpieszyć, żeby zdążyć zrozumieć i przyjąć ich przekaz.

Program „Szkoła Mistrzów Tradycji” powstał po to, aby wspomagać proces przekazu praktycznych umiejętności muzycznych i tanecznych - zachęcić adeptów muzyki tradycyjnej do poszukiwania Mistrzów i praktykowania u nich, Mistrzom zaś dać uprawnione poczucie, że ich muzyka „nigdy nie zaginie”.

- **TRADYCJA:**

Nie chcemy podawać tutaj definicji tradycji, chcielibyśmy tylko zwrócić uwagę, że na wsi pieśń, muzyka i taniec nasycone są znaczeniem - od symboli obrzędowych poprzez ogólnie rozpoznawalne i powtarzalne znaki muzyczne do indywidualnych gestów poszczególnych twórców. Zdarzają się wspólnoty i sytuacje, gdzie można doświadczyć jak ten język znaczeń żyje i powstaje. Do niedawna było tak z reguły na wiejskich weselach czy też uroczystościach pogrzebowych. Dobrze jest - uczyć się pieśni, melodii instrumentalnych i ruchów tanecznych - zapytać również o sytuacje, historie, osoby z konkretną muzyką związane.

Tradycja żyje dzięki intensywności relacji międzyludzkich. Chęć naśladowania matki, ojca, najlepszego muzykanta, śpiewaczki czy tancerza wynikała z szacunku do nich i „poruszenia” ich muzyką. Przekaz następował niejako automatycznie - po prostu „tak się robiło”, „wtedy śpiewało się to”, „grało się tak”, „tańczyło się w ten sposób”. Intensywność emocji i „nie-powierzchnowość” kontaktu mistrz - uczeń to także element tradycji.

- **MISTRZOWIE:**

Gdy wiejscy muzykanci opowiadają o swoich niedysiejszych mistrzach słysząc w ich słowach nutę podziwu: „mój stryj to potrafił zagrać, płakały mu te skrzypce...”, albo „moja babka to była śpiewaczka, żadne wesele nie mogło się bez niej obyć”. Element podziwu, zachwytu, zaskoczenia konieczny jest, żeby chcieć do mistrza o naukę się zwrócić.

Jedni muzykanci grywali setki wesel, inni grali dla siebie - niezależnie od poziomu wirtuozerii i szerokości repertuaru grywali, każdy po swojemu - te same melodie. Dzisiaj, gdy muzykantów jest bardzo niewiele wszystko jest cenne - i melodie, i subtelności rytmiczne, intonacyjne i improwizacyjne, i sam starożytny sposób myślenia o muzyce.

- **GDZIE ICH SZUKAĆ:**

Źródłem wiedzy o tym kto, jak i gdzie gra i śpiewa autentyczną wiejską muzykę mogą być własne badania terenowe autorów projektu - wyjazdy na wieś, pytania o muzykantów, śpiewaczki i tancerzy, spotkania, rozmowy, namawianie do grania, osobiste doświadczenia. Zachęcamy do zapoznania się ze stroną www.muzykatradycyjna.pl, gdzie znaleźć można kalendarium wydarzeń oraz leksykon artystów i zespołów.

Można również wybrać się na regionalny przegląd folklorystyczny lub na Festiwal Kapel i Śpiewaków Ludowych w Kazimierzu i tam natknąć się na osobę o frapującym repertuarze i osobowości. Należy zainteresować się także publikacjami książkowymi i płytowymi (np. "Muzyka Źródeł" Polskiego Radia, wydawnictwa Muzyka Odnaleziona, Instytutu Sztuki PAN, wydawnictwa „In Crudo”, wydawnictw regionalnych i wielu innych) i pójść tropem nagrań i nazwisk, które nas najbardziej zachwyciły. Bywa wreszcie też, że do odpowiedniego muzyka skierować nas może doświadczony badacz czy bardziej zaawansowany kontynuator-praktyk.

Najlepiej byłoby znaleźć mistrzów w pobliżu - wtedy łatwiej i częściej można się spotykać, łatwiej też zachować logikę regionalną. Zdarza się jednak często, że mistrz mieszka daleko - nie zrażajmy się wtedy. Istotna jest postawa ucznia, motywacja do nauki szczególnego muzycznego dialektu, który porusza w nas delikatne struny wzruszenia.

- **FORMA PRZEKAZU:**

Myśląc o warsztatach widzimy dwa, wydawało by się przeciwstawne dążenia: do jakości i wnikliwości indywidualnego przekazu z jednej strony oraz do „powszechności” i szerokiego grona odbiorców z drugiej. Doświadczenie organizatorów podpowiada z reguły, jak to w konkretnych warunkach pogodzić.

Każda muzyczna i taneczna dyscyplina ma swoją specyfikę i organizując warsztaty należy mieć to na uwadze. W przypadku śpiewu wskazany wydaje się podział na śpiew żeński i męski, optymalną wielkość grup powinni zaś określić prowadzący. W przypadku nauki gry na instrumentach należy zwrócić uwagę na wyrównany poziom techniczny uczniów i w razie potrzeby tworzyć podgrupy. Jeśli chodzi o taniec to większe grupy są wręcz wskazane ze względu na energię, która powstaje podczas ruchu.

Bardzo ważną rolę spełniają „asystenci” Mistrzów - osoby, które znają już ich repertuar, charakter i możliwości fizyczne oraz sami mają doświadczenie, jeśli chodzi o metodę nauki, tempo, kolejność elementów i stopniowanie trudności. Mistrz bez asystenta - z reguły starszy człowiek, który prawie nigdy nie był postawiony w sytuacji „uczenia” grupy obcych ludzi - może poczuć się zagubiony zarówno, co do repertuaru, sposobu przekazywania go, jak i problemów technicznych wynikających z różnic kulturowych ostatnich 30-tu lat.

- **DOKUMENTACJA:**

Zakładamy, że dokumentacja jest niezbędnym elementem każdego projektu związanego z muzyką tradycyjną. W przypadku „Szkoły Mistrzów Tradycji” zdajemy sobie sprawę, że niemożliwym jest udokumentowanie i przekazanie IMiT całego procesu nauki, toteż zostawiamy organizatorom dużą sferę swobody, co do ilości przekazanych materiałów i sposobu ich opracowania. Na ten moment najwłaściwsze wydaje się przygotowanie od jednego do kilku krótkich filmów przedstawiających każdego Mistrza prowadzącego warsztaty - czy to w fazie podawania utworu, czy też w procesie nauki, czy wreszcie w momencie końcowej, wspólnej z uczniami „prezentacji” (o ile takowa jest przewidziana w projekcie). Zakładamy, że dokumentacja ta docelowo znajdzie się na stronie internetowej Instytutu i będzie publicznie dostępna jako materiał edukacyjny, dlatego ważne jest uzyskanie zgód wykonawców na dokonanie nagrania i wykorzystanie ich wizerunku.

- **EFEKTY:**

Liczymy na to, że oprócz „doraźnych” efektów warsztatów, takich jak doświadczenie wspólnego śpiewania otwartym głosem, praktyczne poznanie fragmentu repertuaru pieśniowego czy instrumentalnego, doświadczenie tańca, czy określona liczba osób które „były” na warsztatach i ogólnodostępna dokumentacja, długotrwałym ich śladem pozostanie coraz większy szacunek do muzyki wiejskiej i coraz żywsza jej obecność w lokalnym i narodowym obiegu kulturalnym.

OPRACOWANIE – Janusz Prusinowski

- **EFEKTY REALIZACJI ZAKOŃCZONYCH EDYCJI PROGRAMU „SZKOŁA MISTRZÓW TRADYCJI”:**

Owoce pięciu, zakończonych edycji programu (2011-2015) jest **18 warsztatów** nauki tradycyjnych technik wykonawczych. Odbyło się **ok. 754 godzin warsztatowych** śpiewu tradycyjnego, gry na instrumentach ludowych i tańca prowadzonych przez ponad **86 Mistrzów Tradycji** i **ich współczesnych kontynuatorów**. Warsztaty zgromadziły **ok. 1070 czynnych uczestników**. Odbyło się 26 imprez towarzyszących warsztatom – zabaw tanecznych, koncertów, konkursów, wystaw i happeningów. Powstało **18 filmów archiwalnych dokumentujących warsztaty**. Szósta edycja zakończy się 31 grudnia 2016 roku.

Filmy dostępne są na stronie internetowej Instytutu Muzyki i Tańca (www.imit.org.pl) w zakładce „[materiały](#)” oraz na kanale [YouTube IMITpolska](#), gdzie znajduje się również multimedialna [PREZENTACJA](#) efektów realizacji programów „Szkola mistrzów tradycji” i „Szkola mistrzów budowy instrumentów ludowych” w latach 2011-2013.

Ze względu na publiczny dostęp do materiałów dokumentacyjnych, poprzez zamieszczanie ich na stronach internetowych Instytutu Muzyki i Tańca, obowiązkiem organizatora warsztatów jest dbałość o jakość merytoryczną i techniczną nadsyłanych nagrań i opisów.

Najpełniejszy spis sylwetek artystów można znaleźć na stronie www.muzykatradycyjna.pl, a na stronie www.akademiakolberga.pl zapisy audiowizualne warsztatów i koncertów. Mistrzowie muzyki tradycyjnej mają swoją bogatą reprezentację wśród laureatów najważniejszej w Polsce nagrody przyznawanej za dokonania i działalność w dziedzinie kultury tradycyjnej – Nagrody im. Oskara Kolberga „Za zasługi dla kultury tradycyjnej”. Nagrodzie i laureatom poświęcona jest strona www.nagrodakolberg.pl.

W 2014 roku Instytut Muzyki i Tańca pełnił funkcję **Biura Obchodów Roku Kolberga**. Wszystkie zrealizowane inicjatywy zostały zarchiwizowane na specjalnej stronie internetowej www.kolberg2014.org.pl. Jednym z działań długofalowych po Roku było utworzenie w IMiT Pracowni Muzyki Tradycyjnej, w której kontynuowane będą programy i projekty, w tym SMT i SMBiL.

W Roku Kolberga pojawiło się wiele inicjatyw i wydarzeń, zmierzających do jeszcze lepszego poznania i upowszechniania muzyki tradycyjnej. Między innymi, w ramach tych działań na stronie www.tance.edu.pl znajdują się opisy wszystkich tańców ludowych. Działanie te kontynuowane będą w następnych latach.